

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์ของภรรยาที่ถูกระทำ ความรุนแรงและสามีที่กระทำ ความรุนแรง โดยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับความหมายของการกระทำ ความรุนแรง สาเหตุของการเกิด ความรุนแรง รูปแบบ ความรุนแรง วิธีการจัดการกับ ความรุนแรง และผลกระทบของ ความรุนแรง ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ โดยครอบคลุมสาระสำคัญ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว
2. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความรุนแรงระหว่างคู่สมรส

แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว

คำว่า "ความรุนแรง" เป็นความหมายที่แสดงออกในทางลบ ส่วนใหญ่หมายถึงการใช้คำพูด การใช้กำลังหรือการใช้อาวุธทำร้ายผู้อื่น พฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้มักเป็นพฤติกรรมที่ไม่เป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป คำว่าความรุนแรงในภาษาไทยตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า "Violence" องค์การอนามัยโลก (World Health Organization [WHO], 1995) ให้ความหมายว่าความรุนแรง หมายถึงการตั้งใจใช้กำลังหรืออำนาจทางกายเพื่อข่มขู่หรือกระทำต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อกลุ่มบุคคลหรือชุมชน มีผลให้เกิดหรืออาจทำให้เกิดการบาดเจ็บ เสียชีวิตเป็นอันตรายต่อจิตใจ ยับยั้ง การเจริญงอกงามหรือกีดกันทำให้เสียสิทธิบางอย่างและไม่ได้รับในสิ่งที่ควรได้รับ ส่วน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนและผู้หญิง (ม.ป.ป., หน้า 3) ได้ให้ความหมายของความรุนแรงว่าหมายถึงการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลทั้งทางกาย วาจา จิตใจและทางเพศ โดยการบังคับขู่เข็ญ ทำร้ายทุบตี คุกคาม จำกัดกีดกันเสรีภาพ ทั้งในที่สาธารณะและในการดำเนินชีวิตส่วนตัว ซึ่งอาจเป็นผลหรือส่งผลให้เกิดความทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจแก่ผู้ถูกระทำ

ความรุนแรงเกิดขึ้นในสังคมได้หลายระดับ ความรุนแรงในครอบครัวเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นในหน่วยของสังคมที่เล็กที่สุด คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (2541, หน้า 110) ให้ความหมายว่าความรุนแรงในครอบครัวหมายถึงการทำร้ายกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวให้บาดเจ็บทางร่างกายหรือการข่มขืนให้อีกฝ่ายกระทำในสิ่งที่ไม่ปรารถนา ระดับความรุนแรงที่เกิดขึ้นจะแตกต่างกันไปตั้งแต่ระดับเล็กน้อยจนถึงระดับรุนแรง เช่น การทะเลาะ

ได้เพียง การทำร้ายร่างกายจนถึงการประทุษร้ายต่อชีวิต เมื่อเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จะส่งผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัวทุกคน ผลกระทบดังกล่าวจะรุนแรงแตกต่างกันไปตาม สภาพและบทบาทของสมาชิกในครอบครัว ลักษณะของความรุนแรงในครอบครัวมักเป็นไปใน ลักษณะของการใช้อำนาจหรือความแข็งแรงที่มีมากกว่ากระทำความรุนแรงต่อร่างกาย ความรุนแรงทางเพศและความรุนแรงด้านอารมณ์ต่อบุคคลใกล้ชิด ส่วนใหญ่พบว่าเพศชายมักเป็นผู้กระทำความรุนแรงต่อเพศหญิงและเมื่อเกิดความรุนแรงภายในครอบครัวขึ้นแล้วก็มีแนวโน้มว่าจะมีความถี่และระดับความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (Humphreys & Mullender, 2007, p. 6) สำหรับ ความรุนแรงระหว่างคู่สมรสนั้นเป็นกระทำความรุนแรงในครอบครัวลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่าง สามีภรรยา ซึ่งเกลล์สและสเตราส์ (Gelles & Straus, 1979) ให้ความหมายของความรุนแรงต่อ สตรีที่สมรสว่าเป็นความรุนแรงที่มีตั้งใจกระทำหรือส่อเจตนาที่จะทำให้ภรรยาารู้สึกเจ็บปวดและ บาดเจ็บทางร่างกาย เป็นผลให้เกิดการบาดเจ็บเล็กน้อยจนถึงเป็นอันตรายต่อชีวิต

จากความหมายของความรุนแรงในครอบครัวดังกล่าว จึงสรุปได้ว่าความรุนแรงใน ครอบครัวเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรุนแรงต่อร่างกาย จิตใจและอารมณ์ของผู้ถูกกระทำ ทำให้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงได้รับบาดเจ็บต่อร่างกายจนถึงขั้นเสียชีวิตหรือได้รับความกระทบ กระทบต่อจิตใจและอารมณ์ ผู้ที่กระทำความรุนแรงมักเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าซึ่งโดย ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ดังนั้นผู้ที่เป็นเหยื่อของความรุนแรงส่วนใหญ่จึงเป็นสตรี เด็กและผู้สูงอายุ คณะกรรมาธิการสตรี เยาวชนและผู้สูงอายุวุฒิสภา (ม.ป.ป., หน้า 61-62) ได้แบ่งลักษณะของ การกระทำความรุนแรงในครอบครัวออกเป็น 6 ลักษณะคือการทำร้ายร่างกาย การทำร้ายจิตใจ การใช้ความรุนแรงทางสังคม การใช้ความรุนแรงทางเศรษฐกิจ การทำร้ายทางเพศและ การค้าประเวณี

การทำร้ายร่างกายคือการกระทำที่ร่างกายได้รับบาดเจ็บหรือเกิดอันตรายต่อชีวิตหรือ การกระทำที่อาจจะเสี่ยงต่อการบาดเจ็บหรือเป็นอันตรายต่อชีวิต เช่น การตบตี เตะ ต่อย ถีบ ผลัก บีบคอ รวมทั้งการใช้อาวุธทำร้ายและการฆาตกรรม การทำร้ายจิตใจคือการกระทำด้วยการแสดง สีหน้า ท่าทางหรือการใช้คำพูดที่กระทบจิตใจหรืออารมณ์ ทำให้เกิดความเศร้าโศก เสียใจ วิดกกังวล หวาดกลัว ขาดความเชื่อมั่นและความนับถือตนเอง เช่น การดูดำ ชมชู้การใช้ความ รุนแรงทางสังคมที่พบบ่อย ได้แก่ การไม่ให้ความสนใจ การขัดขวางการเจริญ ก้าวหน้า การจำกัด สิทธิทางสังคม เช่น การกีดกันไม่ให้พบกับเพื่อนหรือญาติ การกีดกันไม่ให้เข้าสังคม การใช้ ความรุนแรงทางเศรษฐกิจคือการยึดครองทรัพย์สินต่าง ๆ ของครอบครัวและการจำกัดการใช้จ่าย การทำร้ายทางเพศคือการกระทำในเชิงอนาจารทำให้รู้สึกอับอาย เสื่อมเสียชื่อเสียงหรือกระทำ

ทารุณทางเพศ เช่น บังคับให้มีเพศสัมพันธ์ ช่มชู้โดยใช้กำลังและการถูกบังคับให้ค้าประเวณี
วงจรการกระทำทารุณรุนแรง

วงจรของการกระทำทารุณรุนแรงในครอบครัวมี 4 ระยะ (Walker & Lenore, 1979 cited in Cycle of Violence by Domestic Violence Handbook, n.d.) คือระยะเริ่มเกิดความตึงเครียด ระยะเกิดความรุนแรง ระยะสร้างความสัมพันธ์ใหม่และระยะสงบ แต่ละระยะมีลักษณะดังนี้

1. ระยะเริ่มเกิดความตึงเครียด (Tension Building) เป็นระยะที่ผู้กระทำทารุณรุนแรงเริ่มมีอาการโกรธ อุนเจียว เกิดความขัดแย้งระหว่างกัน ไม่สามารถพูดคุยสื่อสารกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้กระทำทารุณรุนแรงมีอาการโกรธมากยิ่งขึ้น การกระทำทารุณรุนแรงอาจจะเริ่มเกิดขึ้นในช่วงนี้หรือยังไม่เกิดก็ได้และใช้เวลาสักระยะหนึ่งจึงเริ่มเข้าสู่ระยะที่ 2
2. ระยะเกิดความรุนแรง (Incident) เป็นระยะที่มีการกระทำทารุณรุนแรงเกิดขึ้น โดยอาจเป็นความรุนแรงทางร่างกาย จิตใจหรือทางเพศก็ได้
3. ระยะสร้างความสัมพันธ์ใหม่ (Making-up) เป็นระยะที่ผู้กระทำทารุณรุนแรงรู้สึกสำนึกผิดและขอโทษกับผู้ถูกกระทำ พร้อมทั้งสัญญาว่าจะไม่ให้เกิดเหตุการณ์นี้อีก ผู้กระทำทารุณรุนแรงมักจะกล่าวโทษว่าผู้ถูกกระทำทารุณรุนแรงเป็นสาเหตุให้เกิดเหตุการณ์นี้ขึ้น
4. ระยะสงบ (Calm) เป็นระยะที่ผู้กระทำทารุณรุนแรงแสดงออกคล้ายกับว่าไม่เคยเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงขึ้น จะไม่นำเรื่องที่เกิดขึ้นมาพูดคุย และพยายามกระทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อชดเชยความรุนแรงที่ได้กระทำไป เช่น การให้ของขวัญหรือสิ่งตอบแทนแก่ผู้ถูกกระทำ

วงจรการเกิดความรุนแรงนี้สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว และบางครั้งวงจรความรุนแรงในระยะที่ 2 และ 3 อาจไม่เกิดขึ้นก็ได้ นอกจากนี้ระยะเวลาในแต่ละระยะของวงจรมีอาจใช้เวลาเพียงไม่กี่ชั่วโมงหรืออาจจะใช้เวลานานหลายปีจึงจะเกิดเหตุการณ์ครบทุกระยะก็ได้

ลี (Lee, 1990) แบ่งพัฒนาการของความรุนแรงระหว่างคู่สมรสออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

1. เหตุการณ์ความรุนแรงเป็นสาเหตุที่ทำให้ระดับความวิตกกังวลเพิ่มมากขึ้นเพราะผู้หญิงจะกังวลใจหรือหวาดระแวงว่าจะเกิดเหตุการณ์อย่างนี้ขึ้นอีก ตลอดจนพยายามหาทางเพื่อไม่ให้ตนเองถูกกระทำทารุณรุนแรงอีก

2. ความสามารถในการแก้ปัญหาไม่ได้ผล เมื่อผู้หญิงพยายามพูดคุยกับสามีเพื่อหาสาเหตุหรือปรับความเข้าใจระหว่างกันแต่ไม่ได้รับความร่วมมือ ผู้หญิงก็จะพยายามปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น แต่ผู้ชายไม่ได้ให้ความสนใจการเปลี่ยนแปลงนั้นและกรำความรุนแรงอีก

3. ระดับความวิตกกังวลเพิ่มขึ้นจากความล้มเหลวในการแก้ปัญหา ผู้หญิงจะเริ่มแสวงหาความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอก

4. ระยะเวลาวิกฤติ ถ้าปัญหายังเกิดขึ้นซ้ำ ๆ และดำเนินต่อไป ผู้หญิงจะอยู่ในภาวะเครียดเพราะความวิตกกังวลจะมากขึ้นจนถึงจุดที่รับมือไม่ได้ ซึ่งอาจทำให้เกิดการตอบโต้ในลักษณะฆ่าสามีหรือฆ่าตัวตาย

ประเภทของความรุนแรง

องค์การอนามัยโลก (WHO, 1995) ได้แบ่งประเภทของความรุนแรงไว้เป็นกลุ่มใหญ่ ๆ 3 กลุ่มคือความรุนแรงต่อตนเอง (Self-directed Violence) ความรุนแรงระหว่างบุคคล (Interpersonal Violence) และความรุนแรงระหว่างกลุ่ม (Collective Violence) สำหรับการศึกษาในครั้งนี้มุ่งศึกษาความรุนแรงระหว่างบุคคลได้แก่ระหว่างคู่สมรส ซึ่งความรุนแรงระหว่างคู่สมรสมีหลายแบบ เช่น การใช้ความรุนแรงด้านวาจา (Verbal Violence) ด้วยการใช้วาจาหยาบคายหรือก้าวร้าวต่อกัน การใช้ความรุนแรงทางร่างกาย (Physical Violence) ด้วยการใช้กำลังหรืออาวุธทำร้ายร่างกายหรือทำร้ายทางเพศ ความรุนแรงระหว่างคู่สมรสมักพบได้บ่อย ผู้กระทำความรุนแรงมีทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง แต่ส่วนใหญ่พบว่าฝ่ายชายเป็นผู้กระทำความรุนแรงต่อฝ่ายหญิง การทำร้ายร่างกายของภรรยาสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกช่วงเวลาของการอยู่ร่วมกันแต่ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในบ้าน จุดเริ่มต้นของการทำร้ายร่างกายจะเริ่มจากการเผชิญปัญหาของครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวที่มีทางออกในการแก้ปัญหาจำกัด จะทำให้ครอบครัวเกิดการสะสมความเครียดไว้มากจนทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์กันในเชิงลบ เมื่อสามีไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ก็จะทำร้ายภรรยา เมื่อเกิดการทำร้ายร่างกายกันครั้งแรกนั้นภรรยามักให้ความหมายว่าเป็นผลมาจากการดื่มตัวของสามีและคิดว่าสามีจะไม่กระทำเช่นนี้อีกเป็นครั้งที่สอง ในขณะที่เดียวกันสามีก็จะมีความรู้สึกสำนึกผิดและขอโทษภรรยา ท่าทีของสามีเช่นนี้ทำให้ภรรยา mong ข้ามการทำร้ายร่างกายว่าเป็นความผิดปกติของความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา การกระทำความรุนแรงซ้ำจะเกิดต่อการกระทำความรุนแรงครั้งแรก โดยจะเกิดขึ้นซ้ำ ๆ กันไป เรียกว่าเป็นวงจรของความรุนแรง ความรุนแรงนี้จะสามารถหยุดได้ถ้าภรรยาเปิดเผยเรื่องราวต่อบุคคลอื่นเพื่อสร้างความกดดันทางสังคมต่อสามี (โชติมา กาญจนกุล, 2540)

ลักษณะของความรุนแรงระหว่างสามีภรรยาแบ่งออกได้หลายลักษณะ เบคเกอร์ (Becker, 1997) แบ่งลักษณะความรุนแรงระหว่างสามีภรรยาออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

1. ความรุนแรงทางร่างกาย เป็นการกระทำความรุนแรงที่เห็นชัดเจนที่สุด โดยการทำให้ร่างกายได้รับบาดเจ็บเล็กน้อยไปจนถึงบาดเจ็บสาหัสถึงแก่ชีวิต เช่น การผลัก หยิก ตบ ตี บีบคอ ชว้างปาสิ่งของใส่ การบีบคอ การใช้อาวุธ เป็นต้น

2. ความรุนแรงทางจิตใจ เป็นรูปแบบการคุกคามทางอารมณ์ที่ทำให้เกิดความรู้สึกเจ็บใจ สะเทือนใจ หวาดระแวง กังวล ไม่สบายใจหรือแสดงพฤติกรรมกตมตด้านทางอารมณ์ เช่น การพูดจาตู่ตัก ตะคอก ประณามว่าชั่วช้า ช่มชู้ แสดงท่าทีเฉยเมย โกรธ ไม่พอใจ

3. ความรุนแรงทางเพศ เป็นการใช้กำลังในการมีเพศสัมพันธ์ ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือบาดเจ็บจากการมีเพศสัมพันธ์ มีการข่มขู่ บีบบังคับ หลอกลวงให้มีเพศสัมพันธ์โดยสมัครใจหรือไม่ยินยอม

วัลลภ ตั้งคนานุรักษ์ (2544) ได้กล่าวถึงความรุนแรงที่สตรีถูกสามีกระทำความรุนแรงไว้ 9 ลักษณะ โดยพิจารณาจากเหตุการณ์ความรุนแรงที่พบได้บ่อยคือการถูกสามีทำร้ายร่างกายด้วยการตีด้วยมือหรือใช้เท้า รวมทั้งใช้สิ่งของใกล้ตัวเข้าทำร้าย การถูกสามีกักขังหนองเหนียว โดยจับขังไว้ในห้องหรือจับมัดไว้ การถูกสามีทอดทิ้งให้รับผิดชอบครอบครัวคนเดียว การถูกสามีบังคับให้กระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เช่น ให้ขอทาน ค้ายาเสพติด ค้ำประเวณีเพื่อหาเงินเลี้ยงดูสามีและบุตร การถูกสามีให้รับผิดชอบหรือรับเคราะห์ เช่น ให้ภรรยาติดคุกแทนสามีที่ค้ายาเสพติด การถูกสามีขบไล่เพราะฐานะยากจนไม่สามารถพึ่งพาผู้ใดได้ การถูกสามีประจานหรือข่มขู่ เช่น แอบถ่ายรูปไปหรือเปลือยของภรรยาไว้และข่มขู่ไม่ให้หนีไปไหน การถูกสามีบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ในขณะที่ไม่พร้อมไม่มีความต้องการและการถูกสามีบังคับข่มขู่เอาทรัพย์สินเงินทอง มักเกิดกับสามีที่ติดการพนัน ติดยาเสพติดหรือติดสุรา

จอห์นสันและเฟร์ราโร (Johnson & Ferraro, 2000) ได้แบ่งชนิดของความรุนแรงระหว่างคู่สมรสออกเป็น 4 ชนิดตามลักษณะของสถานการณ์ความรุนแรงคือความรุนแรงระหว่างสามีภรรยาทั่ว ๆ ไป คู่รักคู่แค้น การต่อต้านการใช้ความรุนแรงและการใช้ความรุนแรงซึ่งกันและกัน

1. การใช้ความรุนแรงระหว่างสามีภรรยาทั่ว ๆ ไป (Common Couple Violence) เป็นการใช้ความรุนแรงที่ไม่ได้เป็นการควบคุมผู้หญิง แต่เกิดจากสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจง โดยที่ต่างฝ่ายต่างก็ใช้ความรุนแรงเมื่อทะเลาะกัน ซึ่งพบได้บ่อยในบุคคลทั่วไปและเป็นการใช้ความรุนแรงในระดับเล็กน้อย

2. คู่รักคู่แค้น (Intimate Terrorism) ลักษณะของความรุนแรงแบบนี้คือการที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกระทำความรุนแรง เพื่อใช้อำนาจควบคุมคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง ความรุนแรงประเภทนี้จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะไม่ใช่การใช้ความรุนแรงต่อกัน แต่เป็นการที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกระทำต่ออีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งมักจะทำให้เกิดการบาดเจ็บที่รุนแรงกว่าการทะเลาะโดยทั่วไป

3. การต่อต้านการใช้ความรุนแรง (Intimate Terrorism) เป็นการใช้ความรุนแรงโต้ตอบกลับ (Self-defense) การศึกษาเกี่ยวกับความรุนแรงในด้านนี้มีน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับความรุนแรงแบบอื่น ๆ ทำให้มักเข้าใจว่าความรุนแรงลักษณะเช่นนี้จะเกิดขึ้นในกลุ่มผู้หญิงที่ฆ่าสามีเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้วทั้งผู้หญิงหรือผู้ชายก็มีโอกาสใช้ความรุนแรงตอบโต้กลับเพื่อแก้ปัญหาเหมือนกัน

4. การใช้ความรุนแรงซึ่งกันและกัน (Mutual Violent Control) เป็นสัมพันธ์ภาพที่สามีและภรรยาต่างก็ใช้ความรุนแรงควบคุมซึ่งกันและกัน แต่การใช้ความรุนแรงในลักษณะนี้มีน้อยเมื่อเทียบกับความรุนแรงในแบบอื่น

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความรุนแรง

สาเหตุของการเกิดพฤติกรรมความรุนแรงของบุคคลนั้น ทฤษฎีความผิดปกติเชื่อว่าบุคคลที่กระทำความรุนแรงคือผู้ที่มีความผิดปกติของบุคลิกภาพ (Personality Disorder) ความผิดปกติของบุคลิก ลักษณะ (Character Disorder) และการเจ็บป่วยทางจิต (Mental Illness) ความผิดปกติดังกล่าวรวมถึงภาวะปัญญาอ่อน การใช้สารเสพติด การแยกตัวออกจากสังคม ทักษะในการตัดสินใจไม่ดี ความรู้สึกถึงคุณค่าในตนเองต่ำ ขาดความเชื่อมั่นในตนเองและไม่สามารถควบคุมตนเองได้ ปัจจัยที่เป็นสาเหตุทำให้บุคคลมีความผิดปกติของพฤติกรรมและการตัดสินใจที่ไม่เหมาะสม มี 2 ปัจจัย ได้แก่

1. ปัจจัยด้านชีวภาพ

1.1 ปัจจัยด้านพันธุกรรม ได้แก่ ความผิดปกติของยีนและโครโมโซม มีการศึกษาพบว่าบุตรที่เกิดจากบิดาที่มีพฤติกรรมเกเรและติดแอลกอฮอล์จะมีอารมณ์รุนแรงและก้าวร้าว

1.2 การทำหน้าที่ของสมอง สมองที่มีความผิดปกติเป็นสาเหตุให้เกิดพฤติกรรมที่ใช้ความรุนแรง เช่น ผู้ที่มีพยาธิสภาพที่สมองไม่ว่าจะเกิดจากสาเหตุใดก็ตาม พยาธิสภาพที่เกิดขึ้นจะทำให้เกิดการหลั่งสารเคมีที่ทำให้อารมณ์เปลี่ยนแปลงไปหรือมีปัญหาทางจิต มีการศึกษาพบว่าผู้ที่มีพยาธิสภาพที่สมองในระบบลิมบิก (Limbic System) ซึ่งเป็นสมองส่วนที่ทำหน้าที่ควบคุมอารมณ์ การคิด การจำ การวางแผนและการเรียนรู้ จะทำให้บุคคลไม่สามารถคิดอย่างมีเหตุผลได้ มีอารมณ์รุนแรง ก้าวร้าว นอกจากนี้ความไม่สมดุลของสารเคมีในสมองก็มีผลให้เกิดพฤติกรรม

ก้าวร้าว โดยเฉพาะสารสื่อประสาทซีโรโทนิน (Serotonin) อีพิเนฟริน (Epinephrine) และ นอร์อีพิเนฟริน (Nor-epinephrine) เนื่องจากสารต่าง ๆ เหล่านี้ ถ้ามีมากเกินไปจะกระตุ้นให้บุคคลเกิดอารมณ์โกรธหรือมีพฤติกรรมก้าวร้าว

1.3 การใช้สารเสพติดหรือการดื่มแอลกอฮอล์ ทำให้การตัดสินใจบกพร่อง ขาดการยับยั้งชั่งใจและสามารถกระทำความรุนแรงได้ เนื่องจากใช้สารเสพติดหรือการดื่มแอลกอฮอล์ในปริมาณมากหรือเป็นเวลานาน จะทำให้เกิดความผิดปกติของระบบประสาทส่วนกลาง จนเกิดอาการทางจิต เช่น ประสาทหลอนหรือหลงผิดคิดว่าจะมีคนอื่นมาทำร้ายตนเอง ผู้ที่มีอาการต่าง ๆ เหล่านี้อาจทำอันตรายต่อบุคคลรอบข้างได้

2. ปัจจัยด้านจิตใจ ปัจจัยด้านจิตใจที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรุนแรงคือโรคทางจิตเวชและการมีบุคลิกภาพผิดปกติ ผู้ที่มีอาการทางจิตจะมีอารมณ์ก้าวร้าวควบคุมตนเองไม่ได้และกระทำความรุนแรงเมื่อมีอาการเกิดขึ้น

ตามแนวคิดของทฤษฎีความผิดปกติทางจิตนี้ ผู้ที่กระทำความรุนแรงจะมีความผิดปกติทางจิตหรือการทำงานของสมองผิดปกติ ทำให้ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ การแสดงพฤติกรรมจึงเป็นไปในลักษณะก้าวร้าวและแสดงออกถึงความรุนแรงต่อบุคคลรอบข้าง เนื่องจากคิดว่าบุคคลอื่นจะมาทำร้าย ผู้ที่กระทำความรุนแรงเนื่องจากความผิดปกติทางจิตนี้จึงควรได้รับการบำบัดรักษาอย่างเหมาะสม

ฮีส (Heise, 1998 cited in Bruyn, 2003, pp. 7-9) กล่าวถึงปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว มี 4 ปัจจัยคือ

1. ปัจจัยระดับบุคคล (Individual Level) เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้บุคคลกระทำความรุนแรง ปัจจัยดังกล่าว ได้แก่ ประสบการณ์การถูกกระทำความรุนแรงในวัยเด็ก ความหวาดกลัวต่อความรุนแรง การพึ่งพาทางการเงิน พฤติกรรมที่แสดงถึงการปฏิเสธ การละทิ้ง การใช้แอลกอฮอล์ ปัญหาความเครียดจากหน้าที่การงานในชีวิตประจำวัน รวมถึงการขาดทักษะชีวิตในการระงับความโกรธ ความขัดแย้ง เป็นต้น

2. ปัจจัยระดับครอบครัวและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Family and Relationship Level) ปัจจัยในระดับครอบครัวและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้น มุ่งเน้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสและสมาชิกในครอบครัว ปัจจัยดังกล่าว ได้แก่ การที่ฝ่ายชายมีอำนาจหรือมีอิทธิพลมากกว่าฝ่ายหญิง ความขัดแย้งในชีวิตสมรส การยอมรับว่าความรุนแรงเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหา การยึดถือในบทบาททางเพศว่าเพศชายเป็นผู้นำและเป็นผู้มีอำนาจ

3. ปัจจัยระดับชุมชนและสถาบัน (Community and Institutional Level) ชุมชนแวดล้อมที่บุคคลอาศัยอยู่จะมีความสัมพันธ์กับการเกิดความรุนแรง โดยเฉพาะบรรทัดฐานและความเชื่อในชุมชนนั้น ๆ เครือข่ายทางสังคมและการให้บริการในด้านการช่วยเหลือผู้ที่ถูกกระทำ ความรุนแรง ปัจจัยดังกล่าว ได้แก่ ความอดทนต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้น ผู้ที่มีหน้าที่ช่วยเหลือผู้ที่ถูกกระทำ ความรุนแรงมีทัศนคติที่ไม่ดี ผู้ที่มีหน้าที่ช่วยเหลือผู้ที่ถูกกระทำ ความรุนแรงขาดความรู้ ความอดทนต่อการถูกดูหมิ่นศักดิ์ศรี การขาดเครือข่ายทางสังคม

4. ปัจจัยระดับสังคม (Societal Level) ในระดับนี้จะพบว่าวัฒนธรรม ค่านิยมและความเชื่อของคนในสังคม ปัจจัยดังกล่าว ได้แก่ ความอดทนต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้น ความเชื่อเกี่ยวกับศักดิ์ศรี การยึดถือในบทบาททางเพศชายเป็นผู้นำและเป็นผู้มีอำนาจ

แนวคิดของฮีสได้อธิบายถึงปัจจัยที่มีผลให้เกิดการความรุนแรงไว้อย่างครอบคลุมในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับเล็กที่สุดคือระดับบุคคลไปจนถึงระดับที่ใหญ่ที่สุดคือระดับสังคม ปัจจัยในระดับที่ใหญ่กว่าจะส่งผลต่อปัจจัยในระดับที่เล็กกว่า โดยปัจจัยในระดับสังคมจะมีอิทธิพลต่อปัจจัยในระดับชุมชนและสถาบัน ระดับครอบครัวหรือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและระดับบุคคล เนื่องจากบุคคลและชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้นถ้าสังคมมีวัฒนธรรม ค่านิยมหรือมีการกระทำที่ส่งเสริมให้เกิดความรุนแรง ก็จะส่งผลให้ชุมชนและบุคคลมีพฤติกรรมความรุนแรงตามมาด้วย

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization [WHO], 2000) ได้กล่าวถึงปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดความรุนแรงต่อสตรีภายในครอบครัว โดยแบ่งระดับปัจจัยเสี่ยงออกเป็น 4 ระดับ เช่นเดียวกัน ปัจจัยแรกคือระดับโครงสร้างของสังคมโดยรวมที่เป็นระบบปิตาธิปไตยหรือระบบความคิดที่เน้นอำนาจของผู้ชาย ปัจจัยที่สองคือระดับสถาบันและชุมชนแวดล้อมใกล้ชิดตัว ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดความรุนแรง ได้แก่ อัตราการว่างงานสูง อัตราอาชญากรรมสูง มีแหล่งอบายมุข มีการแพร่ระบาดของยาเสพติด สื่อลามกหรือสื่อรุนแรงอื่น ๆ รวมทั้งสถานภาพของผู้หญิงที่ไม่ได้รับการยอมรับ ปัจจัยที่สามคือระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดความรุนแรง ได้แก่ การที่ผู้ชายมีอำนาจมากที่สุดในบ้านโดยเฉพาะการครอบครองทรัพย์สิน อำนาจในการจัดการค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว การไม่พูดจาสื่อสารกันระหว่างสามีภรรยาและสมาชิกในครอบครัว ความขัดแย้งในชีวิตสมรส และปัจจัยที่สี่คือระดับบุคคล ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดความรุนแรงซึ่งเป็นที่ยอมรับกันมาก ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพศชายจะมีแนวโน้มเป็นผู้กระทำ ความรุนแรงต่อคู่สมรสของตนเองมากกว่าเพศหญิง ลักษณะส่วนบุคคลที่ส่งเสริมให้มีพฤติกรรมแสดงออกถึงความรุนแรง ได้แก่ การมีประสบการณ์เกี่ยวกับความรุนแรงในวัยเด็ก

การมีอาวุธในครอบครอง การดื่มแอลกอฮอล์หรือสารเสพติด มีปัญหาความเครียดจากการทำงาน หรือการดำเนินชีวิต ประจำวัน ขาดทักษะในการระงับความโกรธหรือความขัดแย้ง การจัดการกับความเครียดและการสูญเสียสถานภาพที่ครอบครองอยู่ เช่น การตกงาน

เกลลิส และสเตราส์ (Gelles & Straus, 1979) กล่าวว่าได้ครอบครัวยุคใหม่เป็นสังคมที่สงบราบเรียบ แต่ครอบครัวเป็นสังคมที่มีแนวโน้มในการเกิดความขัดแย้งมากสถาบันหนึ่ง จึงได้เสนอเงื่อนไขด้านบริบทของครอบครัวที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง ดังนี้ คือ

1. ช่วงเวลาที่อยู่ด้วยกันยาวนาน (Time as Risk) เนื่องจากในแต่ละวันสมาชิกครอบครัวเดียวกันจะใช้เวลาในการปฏิสังสรรค์กันวันละหลายชั่วโมง ดังนั้นโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งและความรุนแรงในครอบครัวจึงมีมากกว่าสมาชิกในสถาบันอื่น ๆ
2. ขอบข่ายของกิจกรรมและความสนใจที่กว้างและหลากหลาย (Range of Activities and Interest) การปฏิสังสรรค์ของกลุ่มอื่น ๆ มักมีจุดมุ่งหมายเฉพาะ ในขณะที่การปฏิสังสรรค์ของครอบครัวครอบคลุมกิจกรรมในหลาย ๆ ด้าน จึงมีเหตุการณ์ที่จะเกิดข้อขัดแย้งและไม่เป็นไปตามคาดหวังได้มากกว่ากลุ่มทางสังคมอื่น ๆ เพราะไม่สามารถที่จะตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้อย่างครบถ้วน
3. ความเข้มข้นของความเกี่ยวพัน (Intensity of Involvement) เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวเดียวกันมีความผูกพันกันอย่างลึกซึ้ง เมื่อคนในครอบครัวคนหนึ่งทำอะไรผิดพลาด เราอาจรู้สึกเดือดร้อนใจมากกว่าการที่คนนอกครอบครัวทำเรื่องเดียวกัน และอาจนำไปสู่ข้อขัดแย้งที่เป็นสาเหตุความรุนแรงได้
4. กิจกรรมที่มีความขัดแย้งกัน (Impinging Activities) กิจกรรมในครอบครัวที่มีลักษณะของ Zero Sum กล่าวคือเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ประโยชน์ ความขัดแย้งจะเกิดจากการที่คนแต่ละคนอยากทำกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกัน เช่น คนหนึ่งต้องการไปออกกำลังการ อีกคนต้องการดูภาพยนตร์ หรือความขัดแย้งอาจเกิดจากการที่แต่ละคนนิสัยความเคยชินแตกต่างกัน
5. สิทธิในการกำหนดพฤติกรรม (Right to Influence) สมาชิกในครอบครัวเดียวกันมักจะคิดว่าตนมีสิทธิในการกำหนดพฤติกรรมของกันและกัน ดังนั้นความรู้สึกไม่พอใจในพฤติกรรมของอีกฝ่ายหนึ่งจึงเลยเถิดไปถึงขั้นพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนอื่น ทำให้เกิดความไม่พอใจกันและกัน ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งได้
6. ความแตกต่างทางด้านอายุและเพศ (Age and Sex Discrepancies) การที่ครอบครัวประกอบไปด้วยบุคคลต่างเพศ ต่างวัย ซึ่งมักจะมีโลกทัศน์และวัฒนธรรมความเชื่อที่แตกต่างกัน ทำให้ครอบครัวเป็นสถานที่ที่มีความขัดแย้งระหว่างสามีและภรรยา ระหว่างพ่อแม่ลูก

7. บทบาทที่ได้มาแต่กำเนิด (Ascribed Role) กล่าวคือ ความไม่เสมอภาคทางเพศ กำหนดโดยสังคม โดยที่มีพื้นฐานมาจากความแตกต่างทางชีวภาพ ดังนั้นในสังคมที่เน้นความเสมอภาคการแบ่งแยกเพศในครอบครัวยอมทำให้เกิดความขัดแย้งได้ หรือในกรณีที่มีไม่สามารถทำหน้าที่ผู้นำครอบครัวตามที่สังคมกำหนดได้ ก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งได้เช่นกัน

8. ความเป็นส่วนตัวของครอบครัว (Family Privacy) กฎเกณฑ์ที่กำหนดความสัมพันธ์ในครอบครัว ได้กลายเป็นเกราะป้องกันไม่ให้สังคมเข้าไปควบคุม แก้ไขปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว โดยเฉพาะระบบครอบครัวเดี่ยวในสังคมอุตสาหกรรมเมืองเป็นตัวอย่งที่เห็นได้ชัด เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นทำให้ไม่มีใครเข้าไปห้ามปราม ทำให้ความขัดแย้งนั้นรุนแรงมากขึ้น

9. การเป็นสมาชิกกลุ่มโดยไม่สมัครใจ (Involuntary Membership) กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภรรยา นั้น มีลักษณะของความสัมพันธ์ที่เป็นไปโดยไม่สมัครใจ ซึ่งก็คือ การที่สังคมคาดหวังให้บุคคลที่แต่งงานกันต้องอยู่จนกระทั่งตายจากกัน รวมทั้งปัจจัยอื่น ๆ ที่ทำให้สมาชิกภรรยาจำต้องอยู่ด้วยกัน เช่น การตอบสนองทางด้านอารมณ์ ด้านทรัพย์สินและกฎหมาย ดังนั้นเมื่อเกิดความขัดแย้งและไม่พอใจ การแก้ปัญหาด้วยการหย่าร้างจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก ทำให้คู่สมรสต้องทหาอยู่ด้วยกันไป ความขัดแย้งก็จะมีขึ้นเรื่อย ๆ

10. ระดับความเครียดสูง (High Level of Stress) ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวเดี่ยว มีลักษณะของความไม่มั่นคง กล่าวคือครอบครัวต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างที่สำคัญซึ่งเป็นไปตามวงจรชีวิตครอบครัว เช่น การเกิด การบรรลุนิติภาวะ การชรา การเกษียณ สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่ออารมณ์ ความรู้สึกของคนในครอบครัวอย่างมาก ครอบครัวจึงเป็นสถานที่ที่มีความเครียดสูงกว่ากลุ่มสังคมอื่น ทำให้เกิดความขัดแย้งได้ง่าย

11. ความรู้เกี่ยวกับประวัติชีวิต (Extensive Knowledge of Social Biographies) เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวจะรู้จักประวัติของกันและกันเป็นอย่างดี เช่น รู้ถึงความสามารถ จุดอ่อนความชอบ ความไม่ชอบ ต่างจากการเป็นสมาชิกในระบบอื่นที่รู้จักกันอย่างผิวเผิน เมื่อเกิดความขัดแย้งจึงรุนแรงกว่าระบบอื่น เพราะสามารถโจมตีจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องของอีกฝ่ายโดยตรงจุด

พูนสุข ช่วยทอง (2548) ได้แบ่งปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดความรุนแรงระหว่างคู่สมรสตามระดับของบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม เป็น 4 ระดับเช่นเดียวกัน ปัจจัยแรกคือระดับบุคคลที่กระทำ ความรุนแรง (The Individual Level) ปัจจัยระดับบุคคล ได้แก่ เพศโดยเพศชายมักเป็นผู้กระทำ ความรุนแรง ประสบการณ์การพบเห็นความรุนแรงในวัยเด็ก ผู้ที่ไม่มีบิดาหรือบิดาไม่ยอมรับ ผู้ที่เคยถูกกระทำ ความรุนแรงในวัยเด็ก ผู้ที่ดื่มแอลกอฮอล์ ปัจจัยที่สองคือระดับ

ครอบครัวและสัมพันธ์ภาพ (The Family Level and Relationship) ปัจจัยที่ส่งเสริม ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างคู่สมรส การที่ฝ่ายชายเป็นผู้ครอบครอง ควบคุมทรัพย์สินและรายได้ของครอบครัว การที่ฝ่ายชายเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ปัจจัยที่สามคือระดับชุมชน (The Community Level) ปัจจัยที่ส่งเสริม ได้แก่ การอยู่ในชุมชนที่ยากจน มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำ การมีผู้กระทำความผิดอาศัยอยู่ในชุมชน ฝ่ายหญิงขาดการติดต่อกับเครือญาติหรือครอบครัวเดิม ขาดการสนับสนุนทางสังคม และปัจจัยที่สี่คือระดับสังคม (The Social Level) ปัจจัยที่ส่งเสริม ได้แก่ ค่านิยมที่ยอมรับให้ผู้ชายมีอำนาจมากกว่าผู้หญิง การยอมรับวิธีแก้ปัญหาโดยใช้ความรุนแรง การมีความคิดว่าลักษณะของความเป็นผู้ชายนั้นเกี่ยวข้องกับความเป็นผู้นำและความก้าวร้าว การที่บทบาทของชายและหญิงถูกกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด

ปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้เกิดความรุนแรงระหว่างคู่สมรสมีหลายประการ อุมภาพร ตรังคสมบัติ (2545) ได้แบ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรุนแรงระหว่างคู่สมรสออกเป็น 3 ปัจจัยหลัก ปัจจัยแรกได้แก่ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วยทัศนคติต่อคู่สมรส การให้เหตุผลของคู่สมรส การเรียนรู้พฤติกรรมความรุนแรง การมีประสบการณ์ของความรุนแรงในวัยเด็ก การควบคุมอารมณ์ ปัญหาทางจิตเวช การดื่มสุราหรือการใช้สารเสพติด ปัจจัยที่สองได้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ประกอบด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงลบ ความขัดแย้งระหว่างคู่สมรส การมีอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน ทักษะการสื่อสารและการแก้ไขความขัดแย้ง ปัจจัยสุดท้ายได้แก่ระบบภายนอก ประกอบด้วยความตึงเครียดจากสิ่งแวดล้อมภายนอก การขาดเครือข่ายทางสังคม ความรุนแรงในสังคมที่มีมากขึ้น ความเชื่อและค่านิยมในสังคมที่เห็นว่าการทะเลาะเบาะแว้งระหว่างสามีภรรยาเป็นเรื่องธรรมดา การศึกษาของดลยา หงษ์ทอง (2542) ที่ทำการศึกษาในกลุ่มสตรีที่สมรสแล้ว พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรุนแรงระหว่างสามีภรรยา ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลของสตรี ปัจจัยส่วนบุคคลของสามีและปัจจัยในครอบครัว ปัจจัยส่วนบุคคลของสตรี ได้แก่ พฤติกรรมการเล่นการพนัน ปัจจัยส่วนบุคคลของสามี ได้แก่ บุคลิกภาพและพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ ส่วนปัจจัยในครอบครัว ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างสามีภรรยา โดยปัจจัยส่วนบุคคลของสามีเป็นตัวแปรที่ทำนายการเกิดความรุนแรงระหว่างคู่สมรสมากที่สุด สามารถทำนายการเกิดความรุนแรงได้ ร้อยละ 18-20 รองลงมาได้แก่ปัจจัยในครอบครัวสามารถทำนายการเกิดความรุนแรงได้ ร้อยละ 15-22

มีการศึกษาหลายการศึกษาที่พยายามหาสาเหตุของปัญหาความรุนแรงระหว่างคู่สมรส ซึ่งผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเกิดความรุนแรงระหว่างคู่สมรสในด้านปัจจัยส่วนบุคคลของสามีที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดความรุนแรงปัจจัยหนึ่งคือการดื่มเครื่องดื่มที่มี

แอลกอฮอล์ การศึกษาของศิริเพชร ศิริวัฒนา (2538) พบว่าเหตุการณ์เฉพาะหน้าเหตุการณ์หนึ่งที่น่าไปสู่การเกิดความรุนแรงในครอบครัวคือการดื่มสุราของสามี เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ มุลนิธิเพื่อนหญิง (2554) ที่ทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างทั่วประเทศ พบว่าปัจจัยหนึ่งที่เป็นสาเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเกิดจากการดื่มสุรา การดื่มแอลกอฮอล์ของบิดาและมารดา มีความสัมพันธ์กับการเกิดพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัว บิดาที่ดื่มแอลกอฮอล์จะมีพฤติกรรมทำร้ายภรรยาและบุตร ส่วนภรรยาที่ดื่มแอลกอฮอล์ก็จะมีพฤติกรรมทำร้ายบุตร เช่นเดียวกัน การดื่มแอลกอฮอล์จึงเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดความรุนแรงระหว่างสามีและภรรยาและเป็นตัวแปรหนึ่งที่สามารถทำนายการเกิดความรุนแรงได้ (พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ, 2539; Rodrigues, Lash, Chandra, & Lee, 2001)

ระดับฐานะของครอบครัวเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่นักวิชาการสนใจศึกษา ความเชื่อของสังคมส่วนใหญ่มองว่าปัญหาความรุนแรงเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวที่มีฐานะยากจน แต่ผลการวิจัยพบว่ารายได้มีความสัมพันธ์และไม่มีความสัมพันธ์กับการเกิดความรุนแรงในครอบครัว แต่มีแนวโน้มว่าครอบครัวที่มีรายได้ต่ำจะเกิดความรุนแรงในครอบครัวมากกว่าครอบครัวที่มีรายได้สูง ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากรายได้เป็นตัวบ่งชี้ถึงสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ครอบครัวที่มีรายได้น้อยอาจจะทำให้เกิดความเครียดของสมาชิกในครอบครัวในเรื่องของรายรับไม่เพียงพอ กับรายจ่าย และต้องขวนขวายหาปัจจัยสี่มาใช้ในการดำรงชีวิต ดังนั้นรายได้ของครอบครัวจึงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นสาเหตุให้เกิดพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของสมาชิกในครอบครัว (เหมะวรรณ เหมะนัด, 2533; มุลนิธิเพื่อนหญิง, 2554)

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเกิดจากความขัดแย้งระหว่างสามีภรรยา ดังนั้นปัจจัยในเรื่องของสัมพันธภาพระหว่างสามีภรรยาจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดความรุนแรง การมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว จะช่วยให้บุคคลสามารถรับรู้ความต้องการของอีกฝ่ายหนึ่ง สามารถปรับตัวเพื่อลดความตึงเครียดหรือร่วมมือกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในครอบครัวได้ ช่วยให้เกิดการสื่อสารที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว พฤติกรรมที่แสดงออกระหว่างกันจึงเป็นไปในลักษณะที่แสดงถึงความเอื้ออาทร เมื่อเกิดปัญหาระหว่างกันก็สามารถพูดคุยทำความเข้าใจกันได้ และไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา (Carter et al., 1999) ในทางตรงกันข้ามถ้าสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวไม่ดีก็จะก่อให้เกิดความขัดแย้ง ความตึงเครียดระหว่างกันและนำไปสู่ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในที่สุด ดลยา หงษ์ทอง (2542) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัวในจังหวัดพะเยา จำนวน 350 ราย พบว่าปัจจัยในระดับครอบครัวปัจจัยหนึ่งที่เป็นสาเหตุให้เกิดความรุนแรงคือสัมพันธภาพ

ระหว่างสามีและภรรยา ส่วนการศึกษาของแมคเคนรี จูเลียนและกาวาซี (McKency, Julian, & Gavazzi, 1997) ศึกษารูปแบบของความรุนแรงในครอบครัวในผู้ชายที่มีครอบครัวแล้ว จำนวน 102 คน พบว่าผู้ชายที่มีสัมพันธภาพที่ไม่ดีกับภรรยาจะกระทำ ความรุนแรงต่อภรรยา มากกว่าผู้ชายที่มีสัมพันธภาพที่ดีกว่าภรรยา

การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นสาเหตุของความรุนแรงเป็นการศึกษาเพื่อหาปัจจัยที่เป็นปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยด้านครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ แต่ยังคงขาดการศึกษาในแง่ของการศึกษาในเชิงลึกที่รากเหง้าของปัญหา โดยเฉพาะในมิติด้านของความเชื่อ ค่านิยมของสามีและภรรยา ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจถึงกระบวนการเกิดความรุนแรงระหว่างคู่สมรสมากยิ่งขึ้น

การจัดการกับปัญหาความรุนแรง

การจัดการกับปัญหา (Coping) เป็นวิธีการตอบสนองของบุคคลต่อสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดความเครียด วิธีการจัดการกับปัญหาของบุคคลแสดงให้เห็นได้ในลักษณะของความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรม บุคคลมีการจัดการกับปัญหาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียดในชีวิตประจำวันคงไว้ซึ่งความสมดุลของร่างกายและจิตใจ (Scott, Obert, & Dropkin, 1981)

อัลดวิน (Aldwin, 1995 อ้างถึงใน สิริลักษณ์ วรรณะพงษ์, 2539) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการกับปัญหาของบุคคลเป็น 2 แบบ คือ

1. การจัดการกับปัญหาโดยยึดบุคคลเป็นหลักนั้นมองว่าลักษณะบุคลิกภาพของบุคคลเป็นตัวกำหนดเบื้องต้นว่าบุคคลจะจัดการกับปัญหานั้นอย่างไร นักวิชาการกลุ่มจิตวิเคราะห์เชื่อว่าการจัดการกับปัญหาเป็นกลไกการป้องกันทางจิต ซึ่งเป็นจิตไร้สำนึกที่เป็นพื้นฐานของแรงผลักดันให้เกิดพฤติกรรม พฤติกรรมนั้นจะเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติโดยที่บุคคลไม่รู้ว่าตนเองกำลังใช้กลไกการป้องกันทางจิตอยู่เพื่อปรับสมดุลทางอารมณ์ เช่น การกล่าวโทษผู้อื่น การปฏิเสธ การเก็บกด การปฏิบัติที่ตรงข้ามกับความรู้สึกจริง เป็นต้น กลไกการป้องกันทางจิตนี้ถูกกำหนดโดยโครงสร้างบุคลิกภาพของบุคคลที่พัฒนาจากประสบการณ์ที่ได้รับในวัยเด็ก นักวิชาการบางกลุ่มเชื่อว่าบุคลิกประจำตัวหรืออุปนิสัยประจำตัวเป็นตัวกำหนดวิธีการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น อุปนิสัยแต่ละแบบจะมีวิธีการจัดการกับปัญหาแตกต่างกันไป เช่น บุคคลที่มีนิสัยแบบร่วมมือ (Cooperative Style) จะมีวิธีการจัดการกับปัญหาโดยการรับผิดชอบตนเองต่อสิ่งที่เกิดขึ้น ต้องการความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น แสวงหาการสนับสนุนทางสังคม พบปะพูดคุยกับบุคคลอื่น ในทางตรงกันข้ามบุคคลที่มีนิสัยแบบครุ่นคิด (Introversive Style) จะจัดการกับปัญหาแบบควบคุมอารมณ์ เช่น ไม่ยอมรับรู้ ไม่สนใจ ปฏิเสธสิ่งที่เกิดขึ้น หาเหตุผลเข้าข้างตนเอง เก็บตัว เป็นต้น แนวคิดอีกแนวคิดหนึ่งคือ

แนวคิดที่เชื่อว่าบุคคลจะจัดการกับปัญหาตามการรับรู้มากกว่าการตอบสนองทางอารมณ์ แบ่งการรับรู้เป็น 2 แบบคือแบบเก็บกอดและแบบการไวต่อการรับรู้ บุคคลที่เก็บกอดจะหลีกเลี่ยงหรือเก็บสิ่งที่รับรู้ไว้ ในขณะที่บุคคลที่ไวต่อการรับรู้จะแสวงหาข้อมูลจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น บุคคลหนึ่งคนจะมีลักษณะทั้ง 2 แบบนี้สลับกันไปตามการรับรู้สถานการณ์ เช่น บุคคลที่คิดว่าตนเองมีความสามารถเพียงพอที่จะจัดการกับสถานการณ์ได้จะจัดการกับปัญหาด้วยการเผชิญหน้ากับปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ถ้าบุคคลรู้สึกว่ายากเกินความสามารถของตนเองก็จะจัดการกับปัญหาโดยการหลีกเลี่ยงปัญหา

2. การจัดการกับปัญหาโดยตัดสินใจตามสถานการณ์เป็นวิธีที่บุคคลใช้เพื่อจัดการกับปัญหาโดยบุคคลจะประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนว่าก่อให้เกิดความเครียดมากน้อยเพียงใด และจะนำไปสู่การจัดการกับปัญหาที่แตกต่างกันด้วย

ฟาวท์ (Pfouta, 1997 cited in Wiehe, 1998) กล่าวว่าคนที่สตรีถูกสามีทำร้ายเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นวงจร สตรีบางคนถูกสามีทำร้ายเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง สตรีแต่ละคนจึงมีวิธีการจัดการกับปัญหาแตกต่างกันไปตามบุคลิกภาพและการรับรู้ของบุคคล การรับรู้และการตอบสนองของสตรีที่ถูกสามีทำร้ายว่ามีด้วยกัน 4 ลักษณะ ดังนี้

1. ลักษณะแรกคือการกล่าวโทษตนเอง (Self-punishing Response) สตรีจะมีความรู้สึกที่ตนเองมีชีวิตสมรสที่ไม่มีคุณค่า เมื่อมองหาทางเลือกอื่นก็ไม่มีทางเลือกที่ดีกว่า มักพบในสตรีที่มีระดับการศึกษาน้อย ทักษะเชิงอาชีพต่ำ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มีประวัติเคยถูกเลี้ยงดูด้วยการใช้ความรุนแรงมาก่อน ไม่มีความมั่นใจในตนเองว่าจะสามารถเลี้ยงดูตนเองและบุตรได้ สตรีเหล่านี้จึงต้องทนอยู่ในวงจรของความรุนแรงต่อไป

2. ลักษณะที่สองคือการตอบโต้ความรุนแรงด้วยความรุนแรง (Aggressive Response) สตรีที่ตอบโต้ความรุนแรงด้วยความรุนแรงนี้จะประเมินว่าคุณค่าของชีวิตสมรสมีสูงเมื่อเทียบกับทางเลือกอื่น ดังนั้นสตรีจึงต้องต่อสู้และใช้ความรุนแรงตอบโต้เพื่อการอยู่รอด ดังนั้นบุตรจึงอยู่ในสถานการณ์ที่มีความรุนแรงในครอบครัว

3. ลักษณะที่สามคือการให้คุณค่าของการแยกทางมากกว่าการใช้ชีวิตคู่ร่วมกันต่อไป (Early Disengagement Response) สตรีในกลุ่มนี้จะมีความสามารถในการดูแลตนเองและบุตรได้สตรีจึงแสวงหาแนวทางการช่วยเหลือตนเอง เช่น ฟ้องหย่า แต่สตรีในกลุ่มนี้มักถูกสามีกดดันไม่ให้แยกออกไปหรือแม้ว่าจะเลิกกันไปก็จะถูกติดตามให้กลับมาอยู่ร่วมกันอีก

4. ลักษณะที่สี่คือการอดทนกับปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น (Reluctant Mid-Life Disengagement Response) สตรีในกลุ่มนี้จะให้คุณค่ากับชีวิตสมรสและการแยกทางเท่า ๆ กัน

สตรีในกลุ่มนี้จะใช้เวลาหลายปีในการรักษาชีวิตสมรสเพื่อเห็นแก่บุตร จนในที่สุดที่ออกนอกต่อสภาพความรุนแรงต่อไปไม่ได้และมีทางออกที่ดีกว่าก็จะแยกทางกับสามี ซึ่งมักเป็นระยะที่ตนเองมีความมั่นคงในหน้าที่การงาน การเงินหรือบุตรเรียนจบแล้ว

การวิจัยเกี่ยวกับการจัดการกับปัญหาความรุนแรงระหว่างคู่สมรสส่วนใหญ่ มักศึกษาวิธีการเผชิญปัญหาของภรรยาที่ถูกกระทำ ความรุนแรง โดยมีการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกันไป ทั้งในกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเฉพาะและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้หญิงทั่วไป ผลการวิจัยของ มณฑิพ ดาราดีศักดิ์ (2527) ซึ่งศึกษาในผู้ต้องหญิงที่ถูกคุมขังด้วยข้อหาทำร้ายและฆ่าสามี แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้ายร่างกายต้องทนเผชิญกับการถูกสามีกระทำ ความรุนแรงมาเป็นเวลานานและเรื้อรัง เนื่องจากผู้หญิงอยู่ในสภาพที่มีการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่าสามี ทำให้อยู่ในสภาพที่ต้องพึ่งพาสามีและไม่มีทางเลือกอื่น กฤตยา อาชวนิจกุล (2544) ทำการศึกษาในกลุ่มประชากรที่เป็นผู้หญิงทั่วไป แสดงให้เห็นถึงวิธีการแก้ปัญหาความรุนแรงในชีวิตคู่ของผู้หญิงที่หลากหลายว่า มีทั้งการต่อสู้กลับ การขอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นหรือการหนีออกจากปัญหานั้น เช่นเดียวกับผลการวิจัยของโชติมา กาญจนกุล (2540) ที่พบว่าผู้หญิงที่ถูกสามีกระทำ ความรุนแรงมักจะพยายามหาทางยุติปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน ได้แก่ การหนีออกจากบ้าน การพึ่งพากฎหมายและอาจลงท้ายด้วยการฆ่าสามี

บุศรินทร์ คล่องพวยบาล (2542) ได้ศึกษาวิธีการจัดการกับปัญหาของภรรยาที่ถูกสามีทำร้าย พบว่าวิธีการจัดการปัญหาของภรรยาในด้านการจัดการกับปัญหาที่พบบ่อยคือพยายามพูดคุยกับสามีเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นอีก ยอมรับปัญหาและพร้อมที่จะแก้ไข รวมทั้งพยายามค้นหาสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข การจัดการทางอารมณ์คือพยายามนิ่งเงียบ ไม่ไว้วางใจและหาทางแก้ปัญหาด้วยตนเองก่อน การศึกษานี้ได้ศึกษาวิธีการจัดการกับปัญหาของสามีด้วยโดยพบว่าสามีมีวิธีการจัดการกับปัญหาคือพยายามพูดคุยทำความเข้าใจกับภรรยาหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหา ส่วนการจัดการด้านอารมณ์คือพยายามหาทางแก้ปัญหาด้วยตนเองก่อนและพยายามนิ่งเงียบ ไม่ไว้วางใจ ซึ่งผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าวิธีการจัดการกับปัญหากับปัญหาของผู้ชายและผู้หญิงมีความคล้ายคลึงกัน

ศรีพิชญากการ (Sripichykan, 1999) ศึกษาประสบการณ์ของสตรีในภาคเหนือต่อการถูกสามีทำร้ายร่างกาย พบว่าสตรีที่ถูกทำร้ายร่างกายมองว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นความไม่ยุติธรรมที่ตนเองได้รับจากสามี สตรีในกลุ่มนี้จึงพยายามที่จะทำให้ตนเองได้รับความยุติธรรมกลับคืนมาและพยายามให้ตนเองได้รับความยุติธรรมอย่างแท้จริง การพยายามให้ได้รับความยุติธรรมกลับคืนมา ได้แก่ การให้สามีกระทำการใด ๆ ที่เป็นการชดเชยความผิดที่สามี

ได้กระทำไว้ การให้สามียอมรับผิด การให้สามีได้รับผลตอบแทน รวมทั้งพยายามอดทนอดกลั้น และดับความทุกข์ในจิตใจ ความยุติธรรมที่แท้จริงคือสภาพที่สตรีมีชีวิตโดยไม่ถูกทำร้าย สตรีจึงพยายามใช้วิธีการต่าง ๆ ที่จะให้สามีหยุดพฤติกรรมความรุนแรง มีการแสวงหาความช่วยเหลือจากผู้อื่นและตัดสินใจแยกจากสามีเมื่อสามีไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เพราะสตรีคิดว่าสามีคือผู้ล้มเหลวที่ไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและสตรีต้องการมีชีวิตอยู่อย่างปราศจากการถูกสามีทำร้าย

วีรภรณ์ ชัยเศรษฐสัมพันธ์ (2543) ศึกษาประสบการณ์การถูกสามีทำร้ายและ

ความต้องการความช่วยเหลือของภรรยาที่มารับการตรวจรักษาที่ห้องฉุกเฉินในโรงพยาบาล 4 แห่งในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าสตรีทุกรายมีอาการบาดเจ็บที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจน สตรีที่ถูกสามีทำร้ายรู้สึกเสียใจ อับอายต่อสภาพการบาดเจ็บที่เกิดขึ้น รู้สึกสับสนต่อการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตคู่และหมดกำลังใจในชีวิต เนื่องจากไม่สามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ภายหลังเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงสตรีที่ถูกทำร้ายจะใช้วิธีการจัดการกับปัญหาแตกต่างกันไป เช่น การแก้ ปัญหาด้วยตนเอง การบอกเรื่องราวให้ผู้อื่นรับรู้ การแจ้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจเหนือกว่า บางรายใช้หลาย ๆ วิธีช่วยกัน สตรีที่ถูกทำร้ายต้องการความช่วยเหลือคือต้องการความปลอดภัยจากการถูกทำร้าย ต้องการกำลังใจและความเห็นใจ ความเป็นอิสระ ต้องการความช่วยเหลือด้านกฎหมายและต้องการคำปรึกษาด้านการดูแลสุขภาพ

เยาวเรศ วรศีตกาลกุล (2544) ศึกษาพบว่าสตรีที่ถูกสามีทำร้ายมีการจัดการกับปัญหาใน 2 รูปแบบคือการจัดการกับปัญหาด้วยตนเองและการขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น สตรีที่ถูกทำร้ายจะรู้สึกอับอายต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึงพยายามปิดบังไม่ให้อื่นรู้และพยายามจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเองก่อนเป็นลำดับแรกและนานที่สุดเท่าที่จะทำได้ ถ้าการจัดการปัญหาด้วยตนเองไม่เป็นผลสำเร็จจึงจะขอรับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นและถ้าการขอความช่วยเหลือจากคนอื่นไม่ได้ผล สตรีที่ถูกทำร้ายก็จะหันกลับมาจัดการกับปัญหาด้วยตนเองต่อไป การจัดการปัญหาของสตรีที่ถูกทำร้ายที่พบ ได้แก่ กลไกการป้องกันทางจิต เช่น การร้องไห้เพื่อระบายความเสียใจ การเบี่ยงเบนความสนใจ การผ่นคลายความเครียด การแยกตัว การยอมรับและให้อภัยสามี การใช้ศาสนาหรือการใช้บุตรเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ สตรีบางรายจัดการกับปัญหาด้วยการทำร้ายสามี ทำร้ายบุตรและทำร้ายตนเองด้วยการกรีดแขน กัดแขนตนเอง การจัดการกับปัญหาโดยการจัดการกับสาเหตุของปัญหาที่พบ ได้แก่ พยายามหยุดพฤติกรรมที่ไม่ดีของสามีด้วยการพูดคุย ดักเตือนสามี สร้างเงื่อนไขไม่ให้สามีกระทำรุนแรงอีก รวมทั้งการหย่าร้าง ในด้านการขอรับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น พบว่าผู้ที่สตรีที่ถูกทำร้ายขอความช่วยเหลือมีหลากหลาย ได้แก่ บิดา มารดา ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน เพื่อนสนิท เพื่อนร่วมงาน นักบวช เจ้าที่บ้านเมืองและ

เจ้าหน้าที่ด้านสุขภาพ ความช่วยเหลือที่สตรีที่ถูกทำร้ายต้องการคือการพูดคุยปรึกษาและระบายความรู้สึก สตรีบางรายรู้สึกว่าการช่วยเหลือที่ได้รับไม่ตรงกับความต้องการและบางครั้งถูกซ้ำเติม เมื่อใช้กฎหมายเข้ามาจัดการก็พบกับการพยายามไกล่เกลี่ยของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ผลกระทบของความรุนแรง

ความรุนแรงระหว่างคู่สมรสก่อให้เกิดผลกระทบทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ของผู้ถูกระทำ ความรุนแรง ผลกระทบต่อร่างกายคือการทำให้เกิดการบาดเจ็บตั้งแต่ระดับเล็กน้อยจนถึงกับเสียชีวิต เช่น บวม ฟกช้ำ กระดูกหักหรือบาดเจ็บสาหัสจนต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล การศึกษาของบุครินทร์ คล่องพยาบาล (2542) พบว่าวิธีการที่ภรรยาถูกสามีทำร้ายร่างกายมากที่สุดคือการถูกต่อย การถูกผลักและขว้างปาสิ่งของใส่ ทำให้เกิดรอยแดง ฟกช้ำ ผิวหนังถลอก และบาดเจ็บมีเลือดออก ผลต่อจิตใจที่เกิดขึ้นกับผู้ถูกระทำคือทำให้เกิดความวิตกกังวล เครียดนอนไม่หลับ ทุกข์ใจ รู้สึกว่าตนเองไร้ค่า ต่ำหนีดัวใจ ซึมเศร้าและควบคุมอารมณ์ตนเองได้น้อย (รุ่งรัตน์ เพิ่มเกียรติขจร และรณชัย คงสกนธ์, 2549, หน้า 84-91) ผลกระทบทางด้านจิตใจนี้ยังส่งผลย้อนกลับไปยังสุขภาพร่างกาย ก่อให้เกิดความเจ็บป่วยต่าง ๆ ตามมา เช่น มีอาการเจ็บป่วยเรื้อรัง อาการปวดศีรษะ ปวดท้องหรือปวดหลังโดยไม่ทราบสาเหตุ มีอาการเจ็บป่วยเฉียบพลัน ได้แก่ โรคของหัวใจและหลอดเลือด ซ้ออักเสบ (Coker et al., 2005, pp. 829-837)

นอกจากผลกระทบต่อผู้ถูกระทำความรุนแรงโดยตรงแล้ว ความรุนแรงที่เกิดขึ้นยังส่งผลกระทบต่อครอบครัว ครอบครัวที่เกิดความรุนแรงจะไม่สามารถทำหน้าที่ของครอบครัวได้ตามปกติเพราะสัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวถูกทำลาย บุคคลหลักในครอบครัวคือสามีและภรรยาไม่สามารถทำหน้าที่ของตนเองได้ ครอบครัวไม่สงบสุข ขาดความรักความไว้วางใจ ในที่สุดก็แตกสลายไป มีการศึกษาพบว่าครอบครัวที่เกิดความรุนแรงจะเกิดปัญหาครอบครัว แยกแยก บุตรติดการพนัน ใช้จ่ายเสพติด หนีออกจากบ้าน ถูกดำเนินคดี ทำให้สมาชิกในครอบครัวบาดเจ็บ พิการหรือเสียชีวิต ทำให้ครอบครัวมีปัญหาทางเศรษฐกิจ เนื่องจากผู้ถูกระทำความรุนแรงไม่สามารถออกไปทำงานได้ตามปกติขาดงานบ่อย ๆ (รุ่งรัตน์ เพิ่มเกียรติขจร และรณชัย คงสกนธ์, 2549, หน้า 84-91) นอกจากนี้ความรุนแรงในครอบครัวยังส่งผลต่อการเจริญเติบโตของเด็ก มีการสำรวจพบว่าสตรีที่ถูกกระทำ ความรุนแรง 4 ใน 5 คนจะถูกทำร้ายร่างกายขณะที่มีบุตรยังเล็กและร้อยละ 53 ของสตรีที่ถูกทำร้ายร่างกาย บุตรก็จะถูกทำร้ายร่างกายด้วย ดังนั้นเมื่อเกิดความรุนแรงในครอบครัวก็อาจส่งผลให้เด็กถูกทำร้ายโดยตรงหรือเป็นผู้พบเห็นเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีความรุนแรงจะมีพฤติกรรม อารมณ์ สังคมและสติปัญญาแตกต่างจากเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ไม่มีความรุนแรง โดยเด็กที่อยู่ใน

ครอบครัวที่มีความรุนแรงจะมีพฤติกรรมก้าวร้าว ซึมเศร้า หวาดกลัวอย่างไม่มีเหตุผล นอนไม่หลับ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองลดลง ผลการเรียนไม่ดี ทักษะการแก้ปัญหาไม่ดี รู้สึกไม่ไว้วางใจผู้อื่น บางครั้งอาจเกิดภาวะเครียดจากการถูกทำร้ายอย่างรุนแรง (Posttraumatic Stress Syndrome) และยังส่งผลกระทบต่อเด็กโตเป็นผู้ใหญ่ โดยพบว่าเมื่อเด็กโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะมีอาการซึมเศร้า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองลดลง เมื่อมีครอบครัวก็จะเป็นผู้กระทำความรุนแรงกับผู้อื่น หรือมีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการเป็นอาชญากร (Carter et al., 1999, pp. 4-20; Fantuzzo & Mohr, 1999, pp. 21-32; Humphreys & Mullender, 2007, pp. 13-14)

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง

แนวคิดบทบาทระหว่างเพศชายและหญิง

ฟรายด์แมน (Friedman, 1992) กล่าวว่าบทบาทคือกลุ่มของพฤติกรรมที่เหมือนกันซึ่งแสดงออกตามตำแหน่งของบุคคลในสังคม โดยการแสดงพฤติกรรมนั้นจะเป็นไปตามบรรทัดฐานและความคาดหวังของสังคม

สำหรับสัทธา สุภาพ (2541) กล่าวว่าบทบาทคือการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) บทบาทจะกำหนดความรับผิดชอบของงานต่าง ๆ จากความหมายของบทบาทของนักวิชาการทั้งสองท่านแสดงให้เห็นว่าบุคคลที่อยู่ในแต่ละบทบาทนั้นแต่ละคนจะมีการแสดงออกตามบทบาทต่าง ๆ กันไปตามตำแหน่งหรือสถานภาพทางสังคม การรับรู้บทบาทตามสถานภาพทางเพศของตน จะทำให้บุคคลคนนั้นมีความเป็นเพศใดเพศหนึ่งอย่างสมบูรณ์แบบความรู้สึกเช่นนี้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับอวัยวะสืบพันธุ์ที่แสดงออกถึงความเป็นชายหรือหญิง แต่พิจารณาจากพฤติกรรมของการแสดงออก เช่น เด็กผู้ชายจะชอบเล่นปืนดินไม้ เนื้อตัวสกปรก มอมแมม ชอบเป็นทหาร ตำรวจ ชอบนุ่งกางเกง ส่วนแต่งผู้หญิงจะชอบเล่นตุ๊กตา ชอบแต่งตัวสวยงาม เป็นต้น

บทบาทของความเป็นเพศชายและหญิงนั้นมีพื้นฐานมาจากบรรทัดฐานทางสังคม (McCubbin & Dahl, 1985) โดยสภาพสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกันจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบในการกระทำบทบาทระหว่างเพศ ผ่านกระบวนการเรียนรู้และขัดเกลาของครอบครัวและสังคม บุคคลเกิดมาไม่สามารถแสดงบทบาทชายและหญิงได้เองแต่ผ่านการฝึกอบรมให้มีบทบาทเช่นนี้ สังคมโดยทั่วไปมีลักษณะที่ไม่เท่าเทียมกัน มีการแบ่งชั้นวรรณะ ทำให้การขัดเกลาทางสังคมแตกต่างกันไปด้วย โดยเฉพาะการขัดเกลาบทบาททางเพศที่อบรมสั่งสอนให้เพศหญิงยอมรับสถานภาพหรือบทบาทที่ดีน้อยกว่าเพศชาย กระบวนการขัดเกลาทางสังคมมุ่งเน้นให้ผู้หญิงมี

บทบาทของความเป็นแม่บ้าน ทำงานที่มีรายได้ต่ำกว่า รักษาความเป็นลูกผู้หญิง ยอมเป็นเบี้ยล่าง และยอมรับความเป็นผู้นำของเพศชาย

ความแตกต่างระหว่างเพศชายและหญิงมีความเกี่ยวข้องกับการกระทำ ความรุนแรงระหว่างคู่สมรส โดยความแตกต่างระหว่างบทบาทชายและหญิงมีสาเหตุมาจากความเชื่อและค่านิยมทางสังคมดังนี้

1. สถานภาพบทบาทของหญิงและชายในสังคม

สถานภาพบทบาทชายหญิงถูกกำหนดมาตั้งแต่สมัยอดีต สมัยก่อนนั้นรูปแบบสังคมเป็นลักษณะแบบอยู่รวมกันเป็นหมู่ ความสัมพันธ์ของคนในสังคมเป็นแบบเครือญาติ ทำมาหากินและแบ่งงานกันทำ ผู้ชายมีหน้าที่ออกไปล่าสัตว์ หาอาหาร ผู้หญิงมีหน้าที่ทำงานบ้าน ทำอาหาร ดูแลสมาชิกในครอบครัวต่อมาสังคมมีการเจริญก้าวหน้าและมีความซับซ้อนมากขึ้น การแต่งงานเป็นลักษณะแบบตัวเดียวเมียเดียว ภายใต้ระบบนี้จึงเกิดการผูกมัดให้ผู้หญิงมีสามีเพียงคนเดียว แต่ไม่ผูกมัดผู้ชายให้มีภรรยาเพียงคนเดียว

2. ค่านิยมในเรื่องบทบาทเพศของชายและหญิง

2.1 ความเชื่อทางวัฒนธรรม เป็นความเชื่อที่สั่งสมมาว่า

2.1.1 ผู้ชายเป็นเพศที่มีอำนาจ มีพลังและเหตุผลเหนือผู้หญิง ซึ่งเป็นเพศที่อ่อนแอ นุ่มนวล ไร้เหตุผล ผู้ชายจึงเหมาะที่จะเป็นผู้นำครอบครัวมากกว่าผู้หญิง

2.1.2 ความก้าวร้าวและรุนแรงของเพศชายเป็นเรื่องปกติ

2.1.3 ภรรยาที่ดีต้องสงบเสงี่ยม ไม่ต่อล้อต่อเถียงสามี อดทนและเคารพเชื่อฟังสามี พร้อมทั้งปรนนิบัติสามีทุกเรื่อง

2.1.4 สามีคือเจ้าชีวิต มีสิทธิ์ที่จะทำอะไรก็ได้แม้แต่การทำโทษภรรยาด้วยการทุบตี ทำร้ายร่างกายภรรยา ภรรยาไม่มีสิทธิต่อต้าน

2.1.5 สามีภรรยาทะเลาะกันเป็นเรื่องธรรมดาของครอบครัว บุคคลภายนอกไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว

2.1.6 ผู้ชายที่มีภรรยาแล้วสามารถมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิงอื่นที่ไม่ใช่ภรรยาตนเองได้ แต่ผู้หญิงที่ไปคบกับผู้ชายอื่นที่ไม่ใช่สามีถือว่าเป็นผู้หญิงที่ไม่ดี

2.2 ความเหลื่อมล้ำทางกฎหมายและประเพณี บทบัญญัติของกฎหมายมีความไม่เอียงในการให้ความสำคัญกับบทบาทของเพศชายในฐานะที่มีความสำคัญมากกว่าเพศหญิง ประกอบกับค่านิยมเดิมที่มองว่าการหาเลี้ยงครอบครัวเป็นหน้าที่หลักของผู้ชาย ผู้หญิงไม่ต้องออกไปทำงานหาเลี้ยงครอบครัว นอกจากจะทำเป็นรายได้เสริม การปฏิบัติเช่นนี้เป็นการจำกัด

สิทธิของผู้หญิงอย่างหนึ่ง ทำให้ผู้หญิงตั้งฟังพยานผู้ชายตลอดเวลา เมื่อสามีทำร้ายร่างกายภรรยาจึงต้องยอมอดทนโดยไม่มีทางเลือก

2.3 ระบบการให้รางวัลและการลงโทษ ระบบการให้รางวัลคือการยอมรับและให้คุณค่าแก่ผู้หญิงที่แสดงบทบาทได้อย่างเหมาะสม เช่น ผู้หญิงที่ทำหน้าที่ภรรยาและแม่ได้อย่างสมบูรณ์ จะได้รับการยกย่องจากสังคม ส่วนผู้หญิงที่ไม่แสดงบทบาทอย่างที่คาดหวังก็ถูกสังคมรอบข้างรังเกียจและประณาม

แนวคิดวงล้อความรุนแรง

The Duluth Domestic Violence Abuse Intervention Project (Eisenstat, 1995, p. 473) ได้สร้างวงล้อของอำนาจและการควบคุมหรือ Power and Control Wheel เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างสามีภรรยา แสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจและการควบคุม 8 ลักษณะคือการบังคับข่มขู่ การคุกคาม การบีบคั้นทางอารมณ์ การควบคุมการดำเนินชีวิต การไม่รับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การบีบคั้นบุตร การใช้อิทธิพลเหนือผู้อื่นและการบีบคั้นทางเศรษฐกิจ

การบังคับข่มขู่ ได้แก่ การบอกภรรยาว่าจะทำร้ายร่างกาย จะทอดทิ้ง จะฆ่าตัวตายหรือจะเล่าเรื่องราวให้ผู้อื่นฟังเพื่อเป็นการประจาน

การคุกคาม ได้แก่ การใช้สายตา กิริยา ท่าทาง การพกพาอาวุธให้ภรรยาเห็น การกระแทก ขว้างปาสิ่งของ การทำร้ายสัตว์เลี้ยง การทำลายสิ่งของส่วนตัวของภรรยา

การบีบคั้นทางอารมณ์ ได้แก่ การดูถูกเหยียดหยามภรรยา เรียกชื่อแทนตัวภรรยาด้วยถ้อยคำที่ไม่เหมาะสม ทำให้ภรรยาารู้สึกต่ำต้อย ไร้เวลา รู้สึกว่าตนเองผิดพลาดและโทษว่าตนเองเป็นต้นเหตุของความผิดพลาดที่เกิดขึ้น

การควบคุมการดำเนินชีวิต ได้แก่ การห้ามไม่ให้ภรรยากระทำในสิ่งที่อยากทำ การบังคับให้ภรรยาทำในสิ่งที่ไม่อยากทำ ห้ามไม่ให้ภรรยาพบปะพูดคุยกับบุคคลที่สามีไม่ชอบ จำกัดสถานที่ที่ภรรยาจะไป จำกัดสื่อที่ภรรยาต้องการดู เช่น ไม่ให้ดูโทรทัศน์ ไม่ยอมฟังเหตุผลและความต้องการ ของภรรยา

การไม่รับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นพฤติกรรมมีสามีมักจะโทษว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นความผิดของภรรยา ถ้าเกิดการทุบตีภรรยาก็จะโทษว่าเป็นความผิดของภรรยา ไม่แสดงความวิตกกังวลต่อเหตุการณ์ที่ตนเองเป็นผู้ก่อขึ้น

การบีบคั้นบุตร เป็นพฤติกรรมที่เป็นการข่มขู่ บังคับบุตร เพื่อให้บุตรเป็นสื่อกลางในการบีบคั้นภรรยา เช่น ข่มขู่ว่าจะทอดทิ้ง ไม่เลี้ยงดูบุตร จะทำร้ายบุตรหรือจะพาบุตรหนีไป

ถ้าภรรยาทำให้ไม่พอใจ

การใช้สิทธิเหนือผู้อื่น เช่น การกำหนดบทบาทหน้าที่สมาชิกในครอบครัว ผูกขาดอำนาจในการตัดสินใจ ปฏิบัติต่อภรรยาเหมือนกับเป็นผู้รับใช้หรือเป็นผู้อยู่ในความดูแล

การบีบคั้นทางเศรษฐกิจ เป็นการกีดขวางไม่ให้ภรรยามีโอกาสทำงานนอกบ้าน ให้เลิกทำงานพิเศษต่าง ๆ ไม่ให้ภรรยาจัดการรายได้ของตนเอง ทำให้ภรรยาต้องพึ่งพาสามีในเรื่องเงิน จ่ายเงินให้ภรรยาเป็นรายวันหรือต้องให้ภรรยาขอเงินเมื่อต้องการใช้ ปิดบังไม่ให้ภรรยารู้รายได้ของตนเอง

งานวิจัยเกี่ยวกับลักษณะความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรสพบว่าความรุนแรงที่พบได้มากคือความรุนแรงด้านร่างกาย ความรุนแรงทางด้านจิตใจและความรุนแรงทางเพศ ลักษณะของการกระทำความรุนแรงแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา การศึกษาของพรเพ็ญเพชรสุขศิริ (2539) ซึ่งศึกษาการกระทำความรุนแรงต่อร่างกายที่สามีกระทำต่อภรรยา โดยสอบถามในนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและในส่วนภูมิภาค พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 68.7 กล่าวว่าบิดามีการดูด่ามารดา ร้อยละ 19.4 กล่าวว่าบิดามีการขู่ตะโกนหรือตะคอกใส่มารดา ร้อยละ 11.7 กล่าวว่าบิดาใช้ไม้หรือสิ่งของตีมารดา ร้อยละ 6.7 ใช้ฝ่ามือฟาดหรือตบ ร้อยละ 4.6 ใช้ของขว้างปา ร้อยละ 3.3 ใช้กำลังผลัก กระชากหรือเขย่า ร้อยละ 1.7 บิดาเตะหรือต่อยมารดา และร้อยละ 1.0 ใช้อาวุธทำร้ายมารดา การศึกษาของกฤตยาอาชวินิจกุล, ชื่นฤทัย กาญจนะจิต, วาสนา อิมเอม และอุษา เลิศศรีสันต์ (2546) ศึกษาการกระทำความรุนแรงในชีวิตคู่ โดยศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้หญิงอายุระหว่าง 15-49 ปีทั่วประเทศ พบว่าร้อยละ 46 ของกลุ่มตัวอย่างเคยถูกสามีกระทำความรุนแรงต่อร่างกาย โดยส่วนใหญ่เป็นการกระทำความรุนแรงในระดับปานกลาง ได้แก่ การถูกตบหน้า ถูกผลักและถูกขว้างของใส่ ร้อยละ 30 เคยถูกกระทำความรุนแรงทางเพศ โดยการกระทำที่พบส่วนใหญ่ไม่ใช่การใช้กำลังบังคับโดยตรง แต่เป็นการบังคับจิตใจทางอ้อมคือมีการมีเพศสัมพันธ์โดยที่ผู้หญิงไม่พร้อม การศึกษาในต่างประเทศเช่นการศึกษาของไวท์เฮดและแฟนสโลว์ (Whitedhead & Fanslow, 2005) ซึ่งสำรวจปัญหาของความรุนแรงในครอบครัว โดยศึกษาในหญิงตั้งครรภ์ที่มารับคำปรึกษาเกี่ยวกับการทำแท้งในประเทศนิวซีแลนด์ จำนวน 123 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 50.8 ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยผู้ที่ประสบกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ร้อยละ 43.3 โดนทำร้ายร่างกายและร้อยละ 32.2 โดนล่วงละเมิดทางเพศ

สามีที่กระทำความรุนแรงต่อภรรยามักจะมีความคิดว่าภรรยาเป็นเหมือนวัตถุหรือเป็นสมบัติของตนเอง ดังนั้นสามีจะรู้สึกโกรธ ก้าวร้าวและอาจทำร้ายภรรยา ถ้าภรรยาแสดงว่าต้องการ

อิสระ ต้องการตัดสินใจด้วยตนเองหรือบอกว่าจะเลิก บางครั้งถ้าภรรยาไม่เอาใจใส่หรือไม่ได้รับการดูแลเอาใจจากภรรยาเท่าที่ควร สามีก็อาจจะมีอารมณ์โกรธ ขุนเคี้ยวได้ ส่วนภรรยาที่ถูกทำร้ายจากสามีจะมีลักษณะต้องการการพึ่งพาจากสามี ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ถ้าปราศจากผู้ชาย ภรรยาที่ถูกทำร้ายมากกว่าครึ่งหนึ่งมาจากครอบครัวที่ใช้ความรุนแรง แต่งงานเมื่ออายุน้อย ก่อนแต่งงานมักจะคิดว่าสามีจะให้การคุ้มครองดูแลตนเองได้ (ไพรัตน์ พฤษชาติคุณากร, 2534, หน้า 369-376)

คนทั่วไปในสังคมส่วนใหญ่ไม่ตระหนักถึงปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและมีทัศนคติความเชื่อที่ผู้หญิงเป็นต้นเหตุของความรุนแรง การที่สามีใช้กำลังทำร้ายร่างกายภรรยาเพราะถูกผู้หญิงยั่วโมโห จึงต้องใช้ความรุนแรงเป็นการลงโทษ ผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายอดทนต่อความเจ็บปวดจากการถูกทำร้ายเพราะสังคมเชื่อว่าผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายที่อดทน พยายามรักษาชีวิตครอบครัวและให้อภัยสามี โดยหวังว่าจะไม่เกิดเหตุการณ์ทำร้ายกันอีก นอกจากนี้คนส่วนใหญ่มองว่าการทำร้ายร่างกายกันเป็นปัญหาของคนที่มีฐานะยากจน ด้อยโอกาสและการศึกษาต่ำ แต่ในความเป็นจริงแล้วการทำร้ายร่างกายสามารถเกิดได้ทุกฐานะทางสังคม แต่ผู้หญิงที่มีฐานะดีมักไม่กล้าเปิดเผยหรือมีทางเลือก มีผู้ช่วยเหลือมากกว่าผู้หญิงที่ด้อยโอกาส

ปัญหาความรุนแรงระหว่างคู่สมรสเกิดจากสาเหตุได้หลายสาเหตุ สาเหตุสำคัญที่มีการศึกษาพบว่าเป็นสาเหตุเริ่มต้นของความรุนแรงระหว่างคู่สมรส 2 ประการ คือ ความสัมพันธ์ของบทบาทชายหญิงและการกำหนดบทบาทในครอบครัว ความสัมพันธ์ของบทบาทชายหญิงเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างครอบครัว ความคาดหวังของสังคมต่อผู้ชายและผู้หญิงเป็นมาตรฐานที่ถูกกำหนดมาแตกต่างกัน สังคมคาดหวังว่าผู้ชายต้องเป็นผู้นำและเป็นผู้กำหนดความเป็นไปของครอบครัว ในขณะที่ผู้หญิงเป็นผู้ตามและเป็นผู้ตอบสนองความต้องการของผู้ชาย รวมทั้งสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว เมื่อผู้ชายกระทำความรุนแรงต่อผู้หญิง สังคมมักจะตำหนิว่าเป็นความผิดของผู้หญิงว่าบกพร่องในหน้าที่ของภรรยา นอกจากนี้การกำหนดบทบาทในครอบครัว โดยกำหนดระดับความสำคัญของบุคคลในครอบครัวไม่เท่ากัน ทั้งความไม่เท่าเทียมกันของผู้ชายและผู้หญิง ความไม่เท่าเทียมกันของพ่อแม่และลูก สังคมไทยถือว่าพ่อแม่มีอำนาจในการกำหนดชีวิตและอนาคตของลูก โดยไม่ต้องสนใจความรู้สึกหรือความต้องการของลูก เมื่อลูกดื้อรั้นขัดขืนพ่อแม่สามารถลงโทษได้โดยไม่ถือว่าเป็นความผิด

แนวคิดการจัดการกับปัญหา

ลาซาลัส และโฟล์คแมน (Lazalus & Folkman, 1984) กล่าวว่าบุคคลจะประเมินปัญหาที่เกิดขึ้นว่ามีผลกระทบต่อตนเองมากน้อยเพียงใด ประเมินแหล่งประโยชน์และทางเลือกที่ตนเอง

มีอยู่ หลังจากนั้นจึงนำผลการประเมินนั้นเป็นข้อมูลในการตัดสินใจจัดการกับปัญหา การประเมินสถานการณ์มี 3 ระยะคือ

1. การประเมินปฐมภูมิ คือการที่บุคคลใช้สติปัญญาประเมินความสำคัญและความรุนแรงของสถานการณ์ใน 3 ลักษณะคือ

1.1 ไม่เกิดประโยชน์หรือมีความสำคัญกับตนเอง บุคคลจะรู้สึกอะไรต่อสถานการณ์นั้น เนื่องจากไม่มีผลกระทบต่อความผาสุกหรือตนเองไม่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อเหตุการณ์นั้น

1.2 เกิดผลดีหรือได้ประโยชน์ บุคคลพิจารณาเห็นว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมีผลดีกับความผาสุกของตนเอง ทำให้บุคคลเกิดความผ่อนคลาย ไม่ต้องใช้ความพยายามในการจัดการกับเหตุการณ์นั้นและหันไปสนใจกับเหตุการณ์อื่นแทน

1.3 เกิดความเครียดหรือผลกระทบกับตนเอง โดยบุคคลจะประเมินสถานการณ์ที่เห็นว่าเกิดผลกระทบต่อตนเองในลักษณะใดลักษณะหนึ่งต่อไปนี้

1.3.1 ก่อให้เกิดอันตรายหรือสูญเสียเนื่องจากเหตุการณ์นั้นก่อให้เกิดผลกระทบและปรากฏผลให้เห็นแล้ว เช่น เกิดการบาดเจ็บ เสียชีวิต มีความเสียหายต่อทรัพย์สิน

1.3.2 เป็นภาวะคุกคาม บุคคลประเมินว่าเหตุการณ์นั้นน่าจะก่อให้เกิดอันตรายหรือการสูญเสียในอนาคต บุคคลจะแสดงออกด้วยอารมณ์ในทางลบคือกลัว วิตกกังวล โกรธ ซึมเศร้า

1.3.3 เป็นการท้าทาย บุคคลประเมินว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นก่อให้เกิดอันตรายหรือการสูญเสียในอนาคต แต่สามารถควบคุมเหตุการณ์นั้นได้หรืออาจมีประโยชน์ต่อตนเอง ทำให้บุคคลกระตือรือร้นที่จะแก้ไขปัญหาและมีกำลังใจในการจัดการกับเหตุการณ์นั้น

2. การประเมินทุติยภูมิ คือการที่บุคคลใช้สติปัญญา ความรู้ ประสบการณ์ประเมินแหล่งประโยชน์และทางเลือกของตนเอง เพื่อจัดการกับอันตรายจากสิ่งที่บุคคลรับรู้จากการประเมินสถานการณ์ใหม่ เพื่อทบทวนดูว่าการประเมินปฐมภูมิของตนเองนั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการจัดการกับปัญหามีประสิทธิภาพหรือยัง การประเมินทุติยภูมิ อาจเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการประเมินปฐมภูมิ

3. การประเมินซ้ำ เกิดขึ้นหลังจากที่บุคคลได้แสดงความพยายามในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาว่าอันตรายที่ตนเองรับรู้นั้นมีอยู่ ลดลงหรือได้รับการแก้ปัญหาแล้ว ขั้นตอนนี้เป็นารเริ่มวงจรการประเมินปฐมภูมิใหม่ โดยใช้ความรู้และข้อมูลใหม่ที่ได้มาเพื่อป้องกันความเครียดและการเกิดปัญหาซ้ำ

พฤติกรรมเผชิญปัญหาตามแนวคิดของลาซาลัส และโฟล์คแมน (Lazalus & Folkman, 1984) แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1. การเผชิญปัญหาแบบมุ่งแก้ปัญหา มีลักษณะการแก้ปัญหาดังนี้

1.1 การหาข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อทำความเข้าใจกับปัญหาให้มากขึ้นและใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่อไป

1.2 การวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาว่าขณะนี้เกิดอะไรขึ้น ความรุนแรงมากน้อยเพียงใดและมีวิธีการแก้ปัญหายังไง

1.3 การตั้งเป้าหมายในการแก้ปัญหาโดยกำหนดจุดมุ่งหมายของการแก้ปัญหาเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาที่ก่อให้เกิดความเครียด

1.4 การแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยทดลองแก้ปัญหาหลาย ๆ ทาง อาจใช้ประสบการณ์ในอดีตที่เคยใช้และประสบความสำเร็จมาก่อนหรือวิธีการอื่นที่ใช้ได้ผลมาก่อน

1.5 การยอมรับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง เนื่องจากบุคคลประเมินว่าสามารถเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขเหตุการณ์บางอย่างได้

2. วิธีการเผชิญปัญหาโดยการจัดการกับอารมณ์ บุคคลจะใช้พฤติกรรมแบบนี้มากเมื่อประเมินว่าไม่สามารถควบคุมหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขภาวะคุกคามหรือสิ่งแวดล้อมได้ วิธีการเผชิญปัญหาแบบนี้มี 3 รูปแบบคือ

2.1 รูปแบบที่ใช้กระบวนการทางการคิดที่ทำให้ความรู้สึกตึงเครียดลดลง ได้แก่ การหลีกเลี่ยง การทำให้เห็นเป็นเรื่องเล็ก การพยายามอยู่ห่างจากเหตุการณ์นั้น การเปรียบเทียบในแง่ดีและมองหาคคุณค่าของสิ่งนั้น

2.2 รูปแบบซึ่งใช้กระบวนการทางการคิดทำให้ความรู้สึกตึงเครียดเพิ่มขึ้น เช่น การตำหนิหรือกล่าวโทษตนเอง

2.3 รูปแบบอื่น ๆ ที่ไม่ได้ใช้กระบวนการคิด แต่เป็นการกระทำเพื่อให้ลืมปัญหาที่เกิดขึ้น

พฤติกรรมการเผชิญปัญหาโดยการจัดการกับอารมณ์ที่บุคคลใช้ ได้แก่ การปฏิเสธ การแยกตนเอง การระงับความรู้สึกที่เป็นจริง การหลีกเลี่ยง การร้องไห้ การกล่าวโทษผู้อื่น การกล่าวโทษตนเอง การลืม การเพ้อฝัน การระบายความโกรธไปที่บุคคลอื่น การระบายความทุกข์ให้บุคคลอื่นรับรู้ การผ่อนคลาย การทำให้เป็นเรื่องเล็ก

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าผู้ที่กระทำความรุนแรงในครอบครัวคือผู้ที่มีอำนาจมากกว่าได้แก่สามีเป็นผู้กระทำความรุนแรงภรรยา แต่งานวิจัยส่วนใหญ่

ที่พบทำการศึกษาเฉพาะในผู้หญิง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงมีทั้งปัจจัยในระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชนและระดับสังคม แต่ยังคงขาดการศึกษาถึงกระบวนการเกิดความรุนแรง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเกี่ยวกับความรุนแรงระหว่างคู่สมรสในเชิงลึก ทั้งในมุมมองของสามี ที่กระทำ ความรุนแรงต่อภรรยาและภรรยาที่ถูกสามีกระทำ ความรุนแรง เพื่อให้เกิดความเข้าใจ เกี่ยวกับการให้ความหมายของการกระทำ ความรุนแรง สาเหตุการเกิดความรุนแรง รูปแบบ ความรุนแรง ผลกระทบที่เกิดขึ้นและวิธีการจัดการกับปัญหาความรุนแรง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวางแผน เพื่อหาแนวทางป้องกันการเกิดความรุนแรงในครอบครัวและเป็นประโยชน์ในการศึกษาเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวต่อไป

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University